

KDY SE NEPLATÍ POJISTNÉ Z DŮVODU NEPLACENÉHO VOLNA S PŘÍKLADY

Ing. ANTONÍN DANĚK

Zaměstnanec je povinen konat práci v rozsahu stanovené týdenní pracovní doby. Práci konat nemusí pouze tehdy, existuje-li některá z překážek na jeho straně, se kterou zákoník práce nebo jiný právní předpis spojuje jeho právo na poskytnutí pracovního volna.

Na poskytnutí neplaceného volna se musí zaměstnavatel se zaměstnancem dohodnout, neplacené volno nesmí zaměstnavatel zaměstnanci určit a prostřednictvím neplaceného volna nelze ani řešit výrobní či provozní problémy zaměstnavatele, jako je například nedostatek zakázek.

Neplacené pracovní volno se zpravidla poskytuje na základě žádosti zaměstnance, který pro důvody na své straně nemůže práci konat. Zákoník práce neupravuje poskytování neplaceného pracovního volna, nejsou stanoveny ani důvody jeho možného poskytnutí a není ani omezena jeho délka. Žádost o poskytnutí neplaceného podává zaměstnanec zpravidla písemně, lze však ji sdělit i ústně. Pokud zaměstnavatel s jeho poskytnutím souhlasí, doporučuje se vždy sepsat písemnou dohodu o poskytnutí neplaceného volna a jeho rozsahu. Po dobu neplaceného volna nepřísluší zaměstnanci mzda ani plat, protože práci nekoná. Zaměstnanci taktéž nepřísluší ani náhrada mzdy nebo platu, protože se nejedná o některou ze zákonných osobních překážek v práci na straně zaměstnance.

V následujících příkladech si v právních podmínkách roku 2020 ukážeme postupy v situaci, kdy zaměstnavatel v případě poskytnutí neplaceného volna zaměstnanci neodvede zdravotní pojišťovně za příslušný kalendářní měsíc žádné pojistné.

PŘÍKLAD 1

Zaměstnanému poživateli starobního důchodu bylo poskytnuto po celý kalendářní měsíc neplacené volno.

Poživatel starobního důchodu patří ve zdravotním pojištění mezi osoby, pro které neplatí ve zdravotním pojištění minimální vyměřovací základ. Jelikož je příjem zaměstnance fakticky nulový, žádný dopočet se neprovádí a nulový bude i vyměřovací základ. Stejně by se postupovalo i v případě jiné zaměstnané osoby, za kterou platí pojistné stát dle ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, například u poživatele vdoveckého důchodu, u studenta, ženy na rodičovské dovolené, příjemce rodičovského příspěvku apod.

PŘÍKLAD 2

Ženě skončila rodičovská dovolená dovršením tří let věku dítěte, rodičovský příspěvek již vyčerpala. Po dohodě se zaměstnavatelem zůstane ještě s dítětem doma, zaměstnavatel jí za tímto účelem poskytne neplacené volno a do zaměstnání nastoupí dne 1. října.

Vzhledem k tomu, že byla ukončena rodičovská dovolená, oznámí zaměstnavatel tuto skutečnost zdravotní pojišťovně kódem „U“. Pro další postup se nabízí varianta, podle které může být žena zařazena u své zdravotní pojišťovny jako osoba celodenně osobně a řádně pečující o jedno dítě do sedmi let věku. Splňuje-li tato žena zákonné podmínky,

pak dle ustanovení § 3 odst. 8 písm. c) zákona č. 592/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů:

- vystaví svému zaměstnavateli v tomto duchu čestné prohlášení a
- zaměstnavatel nemusí dodržet u zaměstnankyně po celé období neplaceného volna minimální vyměřovací základ, takže žádné pojistné nebude placeno.

Pokud žena nebude mít po celé období poskytnutého neplaceného volna příjem ze zaměstnání ani ze samostatné výdělečné činnosti, bude za ni současně plátcem pojistného stát. V této souvislosti zaměstnavatel nesmí opomenout přihlásit tuto zaměstnankyni kódem „L“ (v podstatě ke dni vystavení čestného prohlášení, což může být již den následující po dni skončení rodičovské dovolené) a následně pak odhlásit kódem „T“. Takže pokud zaměstnankyně nastoupí do zaměstnání dne 1. října, použije zaměstnavatel kód „T“ k datu 30. září. Těmito dvěma kódy se vymezuje další období, po které je za dotýcnou osobu plátcem pojistného stát dle § 7 odst. 1 písm. k) zákona č. 48/1997 Sb. – za podmínky, že tato „pečující osoba“ nemá žádné příjmy ze zaměstnání ani ze samostatné výdělečné činnosti.

Pro řešení této situace zaměstnavatelem může zaměstnanec použít čestné prohlášení například tohoto znění:

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že splňuji podmínky celodenní osobní a řádné péče alespoň o jedno dítě do sedmi let věku nebo nejméně o dvě děti do 15 let věku ve smyslu ustanovení § 3 odst. 8 písm. c) zákona č. 592/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, tudíž neplatí pro mě v zaměstnání minimální vyměřovací základ.

Dále prohlašuji, že nemám příjmy ze zaměstnání ani ze samostatné výdělečné činnosti a na základě této skutečnosti je za mě plátcem pojistného stát ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 písm. k) zákona č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Změnu (zahájení zaměstnání nebo podnikání anebo změnu v podmínkách péče) oznámím zaměstnavateli do osmi dnů.

Ve dne

.....
Příjmení, jméno, adresa trvalého bydliště, podpis

Čestné prohlášení zaměstnankyně si zaměstnavatel pro účely kontroly ze strany zdravotní pojišťovny založí ve své mzdové evidenci.

PŘÍKLAD 3

Zaměstnanec je současně OSVČ a v rámci této své samostatné výdělečné činnosti platí v roce 2020 minimální měsíční zálohy na pojistné v částce 2 352 Kč. Na měsíce květen až září bylo zaměstnavatelem poskytnuto zaměstnanci neplacené volno.

Při souběhu zaměstnání se samostatnou výdělečnou činností musí být (mimo zákonných výjimek) dodržen v jedné z těchto činností minimální vyměřovací základ, což je zajištěno:

- v zaměstnání odvodem pojistného alespoň z minimálního vyměřovacího základu nebo
- v rámci samostatné výdělečné činnosti placením alespoň minimálních záloh.

ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

Při splnění jedné z těchto podmínek, tedy placením záloh na pojistné jako OSVČ alespoň v minimální povinné výši, se v zaměstnání pojistné z důvodu poskytnutého neplaceného volna neplatí.

Zaměstnanec formou čestného prohlášení dokládá zaměstnavateli, že jako OSVČ platí alespoň minimální zálohy.

PŘÍKLAD 4

Zaměstnankyni bylo v měsíci srpnu poskytnuto neplacené volno v rozsahu dvou kalendářních dnů, přičemž dne 24. srpna nastoupila na mateřskou dovolenou.

K rozsahu poskytnutého neplaceného volna zaměstnavatel nepřihlíží. Za měsíc srpen musí být při odvodu pojistného dodržena poměrná část minimálního vyměřovacího základu za celkem 23 kalendářních dnů mimo evidenci ve „státní kategorii“, což znamená, že vyměřovací základ zaměstnankyně musí za tento měsíc činit alespoň 10 832,25 Kč [(23:31) x 14 600]. Zaměstnavatel oznamuje kódem „M“ povinnost státu platit od data 24. srpna pojistné příslušné zdravotní pojišťovně za tuto osobu jako za „státního pojištěnce“.

PŘÍKLAD 5

Zaměstnanec akciové společnosti se dohodl se svým zaměstnavatelem na poskytnutí neplaceného volna na období měsíců července a srpna. Na tuto dobu uzavřel pracovněprávní vztah s hotelovým zařízením u přehrady, kde po celou dobu vypomáhal. Současně předložil zaměstnavateli doklad o tom, že jeho dočasný zaměstnavatel za něj v období měsíců července a srpna odváděl pojistné na zdravotní pojištění, vypočtené alespoň z minimálního vyměřovacího základu stanoveného pro zaměstnance.

Akciová společnost neodvádí v měsících červenci a srpnu za tohoto zaměstnance v důsledku poskytnutého neplaceného volna žádné pojistné, což pro účely kontroly ze strany zdravotní pojišťovny doloží výše zmíněným dokladem od jeho dočasného zaměstnavatele. Tento dočasný zaměstnavatel bude v měsících červenci a srpnu plnit za tohoto svého zaměstnance všechny povinnosti ve zdravotním pojištění, zejména pak řádně platit pojistné z dosaženého příjmu, a to i s ohledem na minimální vyměřovací základ, a plnit oznamovací povinnost, tedy přihlašovat a odhlašovat osobu jako zaměstnance na dobu trvání zaměstnání. V informačním systému zdravotní pojišťovny tak bude mít pojištěnec v měsících červenci a srpnu dva zaměstnavatele.

PŘÍKLAD 6

Žena jako osoba celodenně osobně a řádně pečující o dvě děti do patnácti let věku pracuje doma na zkrácený pracovní úvazek na základě pracovní smlouvy, děti nenavštěvují školní družinu. Na celý kalendářní měsíc červenec jí bylo poskytnuto neplacené volno, žádné další příjmy tato osoba v měsíci červenci nevykázala. V měsíci srpnu jí byl zúčtován hrubý příjem 6 400 Kč.

Pokud je poskytnuto neplacené volno osobě celodenně osobně a řádně pečující alespoň o jedno dítě do sedmi let věku nebo nejméně o dvě děti do patnácti let věku, nemusí být (v tomto případě konkrétně v měsíci červenci) dodržen minimální vyměřovací základ, takže za měsíc červenec se žádné pojistné neodvede.

Jestliže nemá tato osoba v průběhu zaměstnání v určitém měsíci po dobu celého tohoto kalendářního měsíce žádný příjem ze zaměstnání (nemoc, neplacené volno, ošetřo-

vání dítěte mladšího 10 let nebo jiného člena domácnosti aj.) ani ze samostatné výdělečné činnosti, sdělí zaměstnavatel tuto skutečnost zdravotní pojišťovně. Za použití kódu „L“ (v tomto případě k datu 1. července) oznámí její zařazení do kategorie osob, za které platí pojistné stát. Jakmile však bude mít tato zaměstnaná osoba opět příjmy započítatelné do vyměřovacího základu pro placení pojistného na zdravotní pojištění, oznámí zaměstnavatel příslušné zdravotní pojišťovně kódem „T“ (tj. k datu 31. července) ukončení nároku na zařazení této osoby do „státní kategorie“. Pojistné za měsíc srpen se odvede ze skutečné výše příjmu v částce 864 Kč, tedy bez dopočtu do minimálního vyměřovacího základu.

PŘÍKLAD 7

Zaměstnanec společnosti s ručením omezeným se dohodl se zaměstnavatelem a s doložením kopie Prohlášení o dlouhodobém pobytu pojištěnce v cizině, které vyplnil na zdravotní pojišťovně, mu sdělil, že se bude dlouhodobě zdržovat v cizině, kde bude i zdravotně pojištěn. Současně požádal o poskytnutí neplaceného volna na celé toto období, zaměstnavatel souhlasil.

V takových případech je zapotřebí odlišit:

- a) odhlášení občana z pojištění v České republice v souvislosti s výkonem výdělečné činnosti v rámci Evropské unie a ve státech Evropského hospodářského prostoru (Norsko, Island, Lichtenštejnsko), ve Švýcarsku nebo ve Velké Británii a v Severním Irsku ve smyslu nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 včetně prováděcího nařízení č. 987/2009 a
- b) odhlášení z titulu dlouhodobého pobytu pojištěnce v cizině.

O dlouhodobém pobytu v cizině podle § 8 odst. 4 zákona č. 48/1997 Sb. hovoříme tehdy, jsou-li splněny tyto tři podmínky:

1. nepřetržitý pobyt v cizině trvá déle než šest měsíců,
2. zdravotní pojištění v cizině trvá po celou dobu pobytu v cizině,
3. písemné prohlášení o ukončení platby pojistného bylo doručeno zdravotní pojišťovně před dnem ukončení platby pojistného.

Osoba splňující uvedené podmínky je tímto vyňata ze zdravotního pojištění v České republice a současně je povinna odevzdat před odjezdem průkaz zdravotní pojišťovny. Za osobu dlouhodobě pobývajcí v cizině nikdo pojistné v ČR neplatí, současně však tato osoba nemá po uvedenou dobu nárok na poskytování hrazených služeb českým systémem veřejného zdravotního pojištění.

V souvislosti s ukončením účasti ve veřejném zdravotním pojištění zaniká povinnost platit pojistné dnem uvedeným v písemném prohlášení, ne však dříve než dnem následujícím po dni, kdy bylo toto prohlášení doručeno zdravotní pojišťovně. Naopak povinnost opětovného placení pojistného vzniká dnem návratu z ciziny. Povinností navrátivší se osoby je dodatečně doložit zdravotní pojišťovně uzavřené zdravotní pojištění v cizině a jeho délku. Tato povinnost je přímo zásadní, neboť pokud by pojištěnec tento doklad nepředložil, byl by povinen doplatit zdravotní pojišťovně pojistné za každý celý kalendářní měsíc tímto pojištěním nepokrytý.

Zaměstnanec se může se zaměstnavatelem v souvislosti s dlouhodobým pobytem v zahraničí také dohodnout na poskytnutí neplaceného volna (k rozvázání pracovního poměru

nedochází) a zaměstnanec čerpá neplacené volno za účelem výkonu práce v cizině. Pokud bude vykonávat v zahraničí výdělečnou činnost ve smyslu výše uvedených koordinačních nařízení EU, musí zaměstnavatel na základě „principu jednoho pojištění“ respektovat faktický výkon práce podle těchto nařízení a přechodně ukončit pojištění zaměstnance v ČR. Český zaměstnavatel po tuto přechodnou dobu pojistné za zaměstnance neplatí.

PŘÍKLAD 8

Zaměstnanec byl na základě výsledků voleb a povolebních jednání zvolen starostou obce.

Nastává situace, kdy zaměstnanec bude vykonávat veřejnou funkci. V tomto případě bude ze strany zaměstnavatele uplatněn postup, podle kterého nedojde k rozvázání pracovního poměru, nýbrž zaměstnanec bude v souvislosti s touto novou skutečností poskytnuto neplacené volno. Z titulu tohoto neplaceného volna zaměstnavatel pojistné platit nebude (nemusí dodržet minimální vyměřovací základ), pro účely kontroly ze strany zdravotní pojišťovny však musí mít ve své evidenci doloženo, že obecní úřad za něj odvádí pojistné vypočtené alespoň z minimálního vyměřovacího základu.

PŘÍKLAD 9

Zaměstnanec pracuje na zkrácený pracovní úvazek, od měsíce dubna 2020 mu bylo poskytnuto neplacené volno z důvodu péče o závislou osobu.

Ve smyslu ustanovení § 7 odst. 1 písm. g) zákona č. 48/1997 Sb. je stát plátcem pojistného za osoby, které jsou závislé na péči jiné osoby ve stupních II, III a IV podle ustanovení § 8 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a za osoby pečující o tyto osoby včetně osob pečujících o osoby mladší 10 let, které jsou závislé na péči jiné osoby ve stupni I. Tuto skutečnost je však zapotřebí doložit příslušným potvrzením, tedy řešit ji na základě dokladu od krajské pobočky Úřadu práce. Zaměstnavatel oznámí zdravotní pojišťovně prostřednictvím formuláře „Hromadné oznámení zaměstnavatele“ povinnost státu platit za zaměstnanou osobu pojistné. Protože pro oznámení této skutečnosti není určen kód, doporučuji zaměstnavateli vhodným a srozumitelným způsobem popsat zařazení zaměstnance do kategorie osob, za které platí pojistné stát, nejlépe i s přiložením příslušného dokladu z Úřadu práce ČR. Protože je v tomto případě za zaměstnance současně plátcem pojistného (po celý kalendářní měsíc) i stát, pojistné se z důvodu neplaceného volna odvádět nebude. Zaměstnavateli musí být řádně vykládován nárok na zařazení do této kategorie osob, což však obecně platí pro každou „státní kategorii“.

ZÁVĚREM

Ve výše uvedených příkladech jsou řešeny situace, kdy zaměstnavatel v souvislosti s poskytnutím neplaceného volna neplatí žádné pojistné.

Je také pravdou, že pokud musí být u zaměstnance dodržen minimální vyměřovací základ, resp. jeho poměrná část, pak musí zdravotní pojišťovna obdržet za příslušný kalendářní měsíc pojistné, na které má ze zákona nárok, fakticky bez ohledu na rozsah neplaceného volna (nebo neomluvené absence). Z hlediska placení pojistného a plnění ostatních zákonných povinností ve zdravotním pojištění je partnerem zdravotní pojišťovny zásadně zaměstnavatel, zaměstnanec si sám žádné pojistné platit nemůže. ■

Autor článku je expert v oblasti zdravotního pojištění.